

NEKOLIKO ODGOVORA PRUNKOVIM APOLOGETOM

»Prepričan sem, vsaj za svoje knjige, da bistvenih potez slovenskega političnega razvoja v prvi Jugoslaviji, v času 2. svetovne vojne in v povojnem obdobju, do slovenske državne neodvisnosti dosti drugače kot jaz ne bo mogel ocenjevati nihče, kdor priznava vrednote demokracije pred totalitarizmom, vrednotenje dela in aktivizma pred nedelom in politično pasivnostjo, priznavanja k narodu in prizadevanja za njegove pravice in perspektivo pred mlačnim kozmopolitizmom ali narodnim zanikovalstvom in nazadnje, kdor gleda zgodovinsko«.

(Janko Prunk, Večer, 18. september 1993).

Že od polemike v Književnih listih¹ si dr. Janko Prunk vztrajno prizadeva, da bi slovensko kritično javnost (in sebe samega) prepričal o izjemni kvaliteti svojega Slovenskega narodnega vzpona. Pred zaključkom polemike si je poiskal podporo slovenske TV, potem pa so mu priskočili na pomoč še »nevtralni poznavalci« slovenske zgodovine in v seriji ocen avtorju v en glas zapeli slavospev, kakršnega ni bil deležen še noben slovenski zgodovinar, kritike knjige pa dobesedno »zmasakrirali«.² Po njihovem mnenju naj bi bil Slovenski narodni vzpon pomemben mejnik v slovenskem zgodovinopisju, monumentalno delo genialca, ki je v spremenjeni politični situaciji edini pravilno razumel potrebo časa, »dohitel zgodovino« in napisal monografijo, v kateri je rdeča nit »samoslovensko« stališče, težnja Slovencev (tam nekje od Marka Pohlina dalje) po lastni državnosti. Prunkova knjiga naj bi bila velika inovacija, ki daleč presega sedanje zgodovinske raziskave, še zlasti parcialne in nepomembne študije njegovih kritikov. Inovacija naj bi bila zaradi nevtralnega obravnavanja obdobja druge svetovne vojne; inovacija zaradi poudarka na kulturi pri nacionalnem oblikovanju; inovacija zaradi začetka z Markom Pohlinom; inovacija zaradi »samoslovenskega stališča«; inovacija tudi zaradi tega, ker na žalost (seveda le nekaterih, zlasti P. Kovačiča-Peršina) še ni izšla genialna knjiga Vlada Habjana; pa inovacija zaradi ideološke neobremenjenosti in inovacija že zato, ker je izšla v pravem trenutku. Skratka, Prunkova knjiga naj bi bila pionirsko delo, delo, ki zaradi številnih originalnih prijemov pomeni mejnik v slovenskem zgodovinopisju. Njena posebna vrednost pa naj bi ležala v dejstvu, da je avtor z njo »slovenski zgodovinski stroki vrnil dostojanstvo znanosti« (tako meni P. Kovačič-Peršin), saj je dosledno prekinil »z ideološkimi«.

Značilno je, da Prunku naklonjeni kritiki svojih laskavih ocen niso znali nikjer argumentirano podkrepiti. Skoraj vsi so o knjigi samo poročali (beri: dolgovezno naštevali posamezna poglavja in kratko povzemali njihovo vsebino), P. K. Peršin, ki je o knjigi poskušal tudi nekoliko razmišljati (čeprav je njegovo izhodišče napačno), pa se je v svojih laskavih ocenah zapletel v nepremostljiva nasprotja. (Le kako je lahko neka knjiga pionirska in mejnik v slovenskem zgodovinopisju, če ne predstavlja »kopernikanskega obrata«, kar prostodušno ugotavlja na koncu svojega zapisa). In ker jim je za hvaljenje knjige zmanjkalo verodostojnih argumentov, so njeno kvaliteto poskušali dokazati s pljuvanjem po njenih kritikih.

Po mnenju šefa Janševega kabineta Milana Zvera so kritiki Prunkove knjige »ozka in v historiografiji manj uveljavljena skupina«, »pozitivisti Kermavnerjevega kova«, »zagovorniki . . . dogodkovnega zgodovinopisja« in navadni »ljubosumneži«. Za Peršina so zgolj »primitivci« in ljudje, ki ne znajo prestopiti praga ideologije. Jurij Perovšek, zadnji v vrsti Prunkovih občudovalcev, pa jih je označil za navadne »neomikance«, ki so zarotniško in na nož pričakali genialno Prunkovo knjigo in jo – povsem neupravičeno – skritizirali.

Zlivanje gnojnice in (politična) diskvalifikacija tistih, ki si drznejo opozoriti na pomanjkljivosti tega ali onega dela, imata na Slovenskem tako dolgo tradicijo, da ju mora vsak, ki se spusti v strokovno polemiko, enostavno vzeti v zakup. Zaradi tega nikakor ne preseneča, da so bili »ocenjevalci« Prunkove knjige pri obračunavanju z njenimi kritiki veliko bolj inovativni kot pa denimo pri dokazovanju njenih domnevnih kvalit. Zavestno so prezrli upravičeno kritiko koncepta Prunkove knjige, z levo roko so šli preko napak, ki jih v knjigi kar mrgoli. Pri dokazovanju kvalitet knjige pa so operirali z »argumenti«, med katerimi je le malo takšnih, ki bi si zaslužili resno strokovno pozornost.

A pomanjkanje argumentov izhaja iz Prunkove knjige same. Njena vsebina namreč nikakor ne odgovarja laskavim ocenam Prunku naklonjenih »kritikov« (bolje rečeno prijateljev, ki po stari

¹ Delo, Književni listi, od 4. marca do 10. junija 1993.

² Npr. Milan Zver, Teorija in praksa, letnik XXX, št. 5-6, 1993, str. 578-588; Avgust Lešnik, Primorska srečanja, št. 145/1993, str. 369-370; Peter Kovačič-Peršin, Revija 2000, št. 69/70, 1993, str. 231-234; Jurij Perovšek, ZČ, letnik 47, 1993, št. 2, str. 330-334.

slovenski navadi delujejo pač po sistemu: Jaz tebi, ti meni – kar dokazuje tudi navdušujoča Prunkova ocena Peršinove knjige v Književnih listih 19. 8. 1993). Metodoloških ali vsebinskih inovacij v knjigi namreč kritičen bralec zaman išče. Knjiga je še vedno navadna, dogodkovna politična zgodovina, navadna knjiga »javnih dejanj« (če uporabimo misel Johna Ruskina), pisana predvsem z vidika političnih elit in središč, oprta na skromen izbor starejše literature in na skromno domišljijo avtorja pri poskusih reinterpretacije (zanj) spornih ocen in stališč, zabeljena pa s takšno množico stvarnih napak – ne le manjših in »nepomembnih«, kot jih poskušajo opravičevati avtor in njegovi branilci, temveč tudi takšnih, zaradi katerih na izpitih padajo študentje –, da tudi dobrohoten bralec podvomi o resničnosti Prunkove uvodne navedbe, češ da je knjigo pisal od leta 1968 in da se je o posameznih problemskih sklopih posvetoval s svojimi kolegi, specialisti za posamezna obdobja. (Na tem mestu se ne mislim ukvarjati s vprašanjem, ali je Prunkova navedba o dolgotrajnih konzultacijah s svojimi kolegi resnična ali ne, saj končno zadeva predvsem »njegove kolege« (katere?) z Inštituta za novejšo zgodovino. Precej jasno pa se da dokazati, da dr. Janko Prunk ni natančno (ali pa sploh ne) prebral njihovih že objavljenih del. Le kako naj si drugače npr. razlagamo njegovo navedbo v op. 5 na str. 297–298, da je dr. Tone Ferenc avtor knjige z naslovom Raznarodovalna politika tretjega rajha v Sloveniji (izšla naj bi v Ljubljani leta 1967), čeprav knjigo s takšnim naslovom v Ferencovi bibliografiji zaman iščemo!).

S Prunkovimi apologeti, ki poskušajo s silnim vpitjem ustvariti vtis, da pomeni Slovenski narodni vzpon prelomnico v slovenskem zgodovinsko-pisju in da je njegov avtor genialec, ki mu na Slovenskem ni para, se ne mislim prepirati. (Zadnjemu izmed njih, dr. Juriju Perovšku, pa bi vseeno – brez zlobe – svetoval, naj se drži znanega reka o pometanju pred lastnim pragom. V stvarnem kazalu Prunkove knjige, katerega avtor je dr. Jurij Perovšek, je namreč toliko napak, da je za bralca povsem neuporabno). Tudi z dr. Jankom Prunkom ne mislim več polemizirati. V prekanju z avtorjem, ki kritične pripombe na račun svojega dela razume zgolj kot napad na svojo osebo, namreč ne vidim pravega smisla. (Ze res, da je bila polemika v Književnih listih ostra in je od »stvari« prešla na »osebe«, vendar je njeno smer začrtal avtor sam). Veliko bolj smiselno in za slovensko zgodovinsko-pisje nadvse koristno pa bi bilo, če bi knjigo dr. Janka Prunka »uporabili« za poživitev strokovnega dialoga o temeljnih problemih slovenske zgodovine zadnjih dvesto let. (Za izhodišče bi lahko npr. vzeli kar zadnji stavek v Prunkovi knjigi: »Slovenski narod je postal s svojo državo polnopravni enakopravni član svetovne družine narodov in tako udeležil samozavest in humanistično zamisel slovenskih preporoditeljev izpred 200 let«.). In če bo strokovna razprava prispevala vsaj k temu, da se slovensko zgodovinsko-pisje končno otrese teže neproduktivnega etnocentrizma in smešnih simplifikacij, potem bomo lahko dr. Janku Prunku za njegovo knjigo celo hvaležni.

Janez Cvirn

ZOPER PEROVŠKOVO GRAJO KRITIKOV SLOVENSKEGA NARODNEGA VZPONA

Z gentlemanom po gentlemansko, a z gorjačarjem po gorjansko.

Oton Župančič

Potem ko smo bili kritiki Slovenskega narodnega vzpona – seveda ne vsi, temveč le tisti njihov del, ki je v opoziciji do »strokovne in širše narodne javnosti« (rekel in ostal živ dr. Jurij Perovšek v ZČ 47, Ljubljana 1993, 334) – razglašeni za zavistneže in ljudi z majhno ustvarjalno močjo, smo postali še neomikani (na mestu rečenem). Ta apodiktična oznaka sicer nikjer ni dokazana, a kaj bi tisto, saj se v polemiki mnogokaj zapiše ne zato, ker drži, temveč zato, ker učinkovito zveni. Kajti vse se dela, po znani devizi dr. Janka Prunka, za ljudi, ki so dobre volje, ti pa so vredni vsakršne žrtve!

Ampak: če hočejo pristaši Slovenskega narodnega vzpona, da se še enkrat počimo okoli knjige, ki ima strokovnih lukenj kakor švicarski sir, naj se zgodi njih volja. Samo da ne bodo spet tako jadrno in nezadržno napredovali v retrogradni smeri – v jeziku neomikancev se temu reče: bežali – s polemičnega bojnega polja, ko se bodo njihovi računi izkazali za krive, kot so to storili v Književnih listih Dela v pozni pomladi letos. Kritika tedaj prav zaradi tega niti približno ni uspela pretresti vse izdaje Slovenskega narodnega vzpona. Popolnoma nedotaknjeno je npr. ostalo kazalo, katerega razbor se bo vršil na tem mestu.

Očitno sila omikani dr. Perovšek, ki je poskrbel za omenjene pritikline v na Slovenskem zdaj zares svetovno znani knjigi dr. Prunka, se je zadeve lotil sila energično, toda videti je, da ne z levo roko, temveč z levo nogo. Kako je mogoče na tistih par straneh zagrešiti toliko šlamparij – ne,